

KVFS 2009:7

FARK OC

Konsoliderad version

Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om användning av pepparspray (OC-spray) i Kriminalvården

beslutade den 16 mars 2011. Ändrade genom KVFS 2014:6 och 2017:4.

Kriminalvården föreskriver följande med stöd av 14 § förordningen (2007:1172) med instruktion för Kriminalvården och meddelar följande allmänna råd.

Inledande bestämmelser

1 § Dessa föreskrifter innehåller bestämmelser om användning av pepparspray i Kriminalvården.

Med pepparspray avses i dessa föreskrifter en vätska som består av ett pepparextrakt och som med hjälp av drivgas kan sprutas i form av en koncentrerad stråle i avsikt att reta ögonen på och tillfälligt förblinda den mot vilken strålen riktas. En anordning med pepparspray är ett föremål som till verkan och ändamål är jämförligt med tårgasanordning och omfattas av vapenlagen (1996:67) och vapenförordningen (1996:70).

Med verksamhetsställe avses i dessa föreskrifter en anstalt, ett häkte eller en transportsektion inom nationella transportenheten. (KVFS 2017:4)

Förvaring

2 § Pepparspray ska förvaras på ett betryggande sätt så att någon obehörig inte kommer åt den. Pepparspray som inte bärs av en tjänsteman enligt 5 § ska förvaras i Kriminalvårdens lokaler och placeras i ett låst skåp. Om pepparspray inte förvaras i innerfack i ett säkerhetsskåp eller lika säkert förvaringsutrymme ska skåpet där pepparsprayen förvaras stå under ständig uppsyn.

KVFS 2009:7

Pepparspray som bärs av tjänsteman under transport ska vid uppehåll i transporten förvaras enligt första stycket.

Förutom chefen för verksamhetsstället eller en tjänsteman som denne har utsett, får enbart den tjänsteman som förvarar sin pepparspray där ha tillgång till det skåp eller innerfack som avses i första stycket.

Det ska ske en daglig inventering av pepparspray som tilldelats tjänstemän. Resultatet av genomförd inventering ska dokumenteras. (KVFS 2017:4)

Allmänna råd

Pepparspray bör inte förvaras tillsammans med annat än säkerhetsutrustning.

För att upprätthålla ständig uppsyn över skåp där pepparspray förvaras bör antingen personal befinna sig i rummet där skåpet finns eller så bör personal övervaka rummet genom kameraövervakning.

Om uppehåll i en transport görs vid en anstalt eller ett häkte bör pepparspray förvaras där under uppehållet. (KVFS 2017:4)

Tilldelning av pepparspray m.m.

3 § Upphävd genom KVFS 2017:4

4 § Säkerhetsavdelningen beslutar om vid vilka verksamhetsställen pepparspray får användas.

Chefen för verksamhetsstället beslutar efter samråd med säkerhetsavdelningen om vilka tjänstemän som får tilldelas pepparspray. Pepparspray ska i första hand tilldelas larmchefer och tjänstemän med renodlade säkerhetsbefattningar. Vid slutna enheter ska det normalt finnas tjänstemän som har tilldelats pepparspray i tjänst dygnet runt. I övrigt ska tilldelning av pepparspray ske restriktivt.

Varje verksamhetsställe där pepparspray får användas ska förteckna de tjänstemän som har godkänts för användande av pepparspray och som har tilldelats pepparspray samt när sprayen ska bytas ut och när den har kasserats. Förteckningen över vilka tjänstemän som tilldelats pepparspray ska skickas till säkerhetsavdelningen. (KVFS 2017:4)

Skyldighet att bära pepparspray

5 § Om inte annat följer av denna paragraf ska en tjänsteman under tjänstgöring bära den pepparspray som har tilldelats honom eller henne.

En tjänsteman som stadigvarande vistas tillsammans med intagna ska, med undantag av larmchefen, inte bära pepparspray.

Pepparspray ska inte bäras under transport, om det inte föreligger särskilda skäl för det. Chefen för verksamhetsstället beslutar om pepparspray ska bäras under transport. Beslutet ska motiveras och dokumenteras på färdhandlingen. Av beslutet ska framgå var pepparsprayen ska förvaras under uppehåll i transporten.

Pepparspray ska inte bäras i samband med utbildningsverksamhet eller annan liknande verksamhet.

I övrigt får chefen för verksamhetsstället besluta om undantag från skyldigheten att bära pepparspray, om det föreligger särskilda skäl för det. (KVFS 2017:4)

Allmänna råd

Skyldigheten att bära pepparspray föreligger oavsett om tjänstgöringen sker inom eller utanför tjänstemannens ordinarie verksamhetsställe. Om en tjänsteman som tilldelats pepparspray förstärker vid ett annat verksamhetsställe vid en incident får han eller hon använda pepparsprayen även där. Vid ett sådant tillfälle står tjänstemannen under ansvarigt befäl på platsen.

Med stadigvarande vistelse tillsammans med intagna avses även bl.a. att en tjänsteman kortvarigt ersätter annan tjänsteman på en klientavdelning, t.ex. under en halv dag. Tjänstemän på avdelningar där intagna normalt vistas i sina bostadsrum, exempelvis avskildhets- och restriktionsavdelningar, vistas inte stadigvarande tillsammans med intagna. Detsamma gäller nattpersonal samt promenadvakter som inte befinner sig på rastgården.

Särskilda skäl för att bära pepparspray under transport kan föreligga om det finns en konkret risk för att den transporterade kan komma att utöva våld. I första hand ska alltid andra åtgärder övervägas, t.ex. ändrad transportbemanning. Om den transporterade är belagd med fängsel eller om polis medverkar vid transporten finns normalt inte skäl för att bära pepparspray. Detsamma gäller vid transport av en person som är frihetsberövad med anledning av vårdbehov, t.ex. enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall eller lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Särskilda skäl för att besluta om undantag från skyldigheten att bära pepparspray kan föreligga i olika situationer, t.ex. när arbetsuppgifter eller personliga omständigheter gör det olämpligt eller omotiverat att en tjänstman bär pepparspray. (KVFS 2017:4)

Krav för att få bära pepparspray

6 § Pepparspray får endast tilldelas tjänstemän som med godkänt resultat har genomgått utbildning enligt 7 §.

7 § Kriminalvården ska bedriva utbildning för tjänstemän om när och hur pepparspray får användas. Utbildningen ska följa en fastställd kursplan och ledas av utsedda instruktörer.

Kriminalvården ska i erforderlig utsträckning fortbilda tjänstemän i handhavande av pepparspray och kontrollera att de uppfyller de krav som ställs enligt den kursplan som anges i första stycket. (KVFS 2017:4)

Användande

8 § Pepparspray ska bäras i särskilt för ändamålet avsett hölster. (KVFS 2017:4)

9 § Bestämmelser om rätten att använda våld mot den som är frihetsberövad (laga befogenhet) och andra allmänna grunder för ansvarsfrihet finns i 24 kapitlet brottsbalken. (KVFS 2017:4)

Allmänna råd

Den vägledande principen i kriminalvårdsarbetet ska vara att våld så långt som möjligt ska undvikas och endast får utövas när det är försvarligt

(behovsprincipen). Om våld måste användas får åtgärden inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift ska kunna fullgöras (proportionalitetsprincipen).

Pepparspray får endast användas om uppgiften inte kan lösas på ett mindre ingripande sätt. Användningen ska ske med hänsyn tagen till den smärta och det obehag som åtgärden innebär för den som utsätts för sprayen. Om ett ingripande kan verkställas med hjälp av kroppskraft bör pepparspray användas endast om de skadeverkningar som kan förutses är mindre än dem som skulle bli följden av ett ingripande med kroppskraft. Pepparspray bör främst användas vid hot och våld mot person.

Användande av pepparspray i fordon under färd kan medföra allvarliga risker ur trafiksäkerhetssynpunkt och sådan användning får därför ske endast om det är absolut nödvändigt. För att åtgärden ska vara absolut nödvändig krävs att det föreligger en allvarlig risk för liv eller hälsa som inte kan hanteras på något annat mindre ingripande sätt. (KVFS 2017:4)

10 § En person som utsätts för pepparspray ska snarast befrias från sprayen (sanering). Vid behov ska även lokaler och föremål saneras. Den tjänsteman som använt pepparspray ska se till att sanering sker.

11 § En använd pepparsprayburk ska lämnas till chefen för verksamhetsstället eller till en tjänsteman som denne har utsett. Burken ska destrueras och snarast ersättas med ny oanvänd burk. Destruktionen ska dokumenteras.

Första stycket gäller även pepparsprayburk med utgången bäst före-datum.

Allmänna råd

Med destruktion avses att pepparsprayburken görs helt obrukbar.

Rapportering, kontroll m.m.

12 § När en tjänsteman har använt pepparspray mot en person ska han eller hon så snart som möjligt underrätta sin närmaste chef samt dokumentera åtgärden genom att upprätta en skriftlig redogörelse för omständigheterna vid ingripandet och skälen för att pepparspray använts. Rapporten ska lämnas till

- chefen för verksamhetsstället,
- regionchefen eller chefen för nationella transportenheten och
- säkerhetsavdelningen.

Chefen för verksamhetsstället ska bedöma om användningen av pepparspray var befogad. Om denne anser att det inte var befogat att använda pepparspray ska han eller hon ange vilka åtgärder som bör vidtas med anledning av användningen.

Säkerhetsavdelningen ska utöva särskild kontroll över hur pepparspray används inom Kriminalvården. Säkerhetsavdelningen ska som ett led i kontrollen följa upp varje enskild användning av pepparspray. Vid uppföljningen ska en bedömning av om användningen var befogad göras. Säkerhetsavdelningen ska underrätta verksamhetsstället om sin bedömning av användningen och omständigheterna kring denna. Erfarenheter från säkerhetsavdelningens uppföljningsverksamhet ska spridas till verksamhetsställena samt tillämpas vid sådan verksamhet som avses i

7 §. Säkerhetsavdelningen ska också göra en årlig sammanställning av all användning av pepparspray.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte när pepparspray används i samband med utbildning. (KVFS 2017:4)

Allmänna råd

Kriminalvården har tagit fram en särskild blankett, "Rapport för användande av OC", som bör användas vid rapportering.

Övriga bestämmelser

13 § Chefen för Kriminalvården kan besluta om undantag från dessa föreskrifter. (KVFS 2014:6)

Dessa föreskrifter och allmänna råd träder i kraft den 1 januari 2010, då Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om användning av pepparspray (OC-spray) i Kriminalvården (KVFS 2006:1) upphör att gälla.

LARS NYLÉN

Ulf Jonson